

Magyar László András
Gyógyszerész íróink és költőink

megjelent: Gyógyszerészettörténet 9. (2011) 2. 12-13.

Gyógyszerészet és irodalom sokféleképpen kapcsolódhat egymáshoz: a gyógyszerészeti tanköltevények, a gyógyszerészeti tárgyú vagy gyógyszerészekről (is) szóló irodalmi alkotások, illetve a gyógyszerész-költők és írók útján egyaránt.

Gyógyszerészeti tanköltevényeket, vagyis könnyebb megjegyezhetőség végett versbe, többnyire hexameterbe szedett gyógyszerészeti munkákat az ókortól a középkorig számosat ismerünk, köztük például a Kr.e 3. században élt Nikandrosz 630 hexameterből álló *Alexipharmaka* című, főként mérgekről szóló tanköltevényét, Ovidius (Kr. e.43. - Kr.u. 17.) *Medicamina faciei* címen ismert kozmetikai munkáját, vagy Quintus Serenus Sammonicus (Kr.u.3. sz.) 64 fejezetből álló *Liber medicinalis*-át. Ám e műfajba sorolható Marbodus (1035-1123) rennes-i püspök *Liber de lapidibus* című, a drágakövekről szóló tanköltevénye, vagy az Odo von Meungnak (11.sz.) tulajdonított *Macer floridus* című, eredetileg 200 hexametert tartalmazó, utóbb folyamatosan bővített orvosi munka is.

Az európai irodalomban a gyógyszerész (és a mérgekeverő) alakja már a mitologikus hagyományban megjelent, gondoljunk csupán Kheirón kentaur, Panakeia, Kirké vagy Médeia alakjára. Az első ismert gyógyszerészekről szóló szatírárt Henricus Cornelius Agrippa von Nettesheim *De incertitudine et vanitate omnium scientiarum et artium* (Antwerpen, 1531) című szatíragyűjteményében találjuk, ám a gyógyszerész alakja Shakespeare *Rómeó és Júliá*-jától Goethe *Hermann és Dorothea*-ján át Flaubert *Bovaryné*-jáig az európai irodalom számtalan ismert alkotásában előfordul. Az első, kifejezetten gyógyszerésről szóló színdarabot tudtommal Carlo Goldoni (1707-1793) írta (*A patikus, avagy az orvos is lehet tisztességes*). Az első gyógyszerészeti vonatkozású opera, Haydn *A patikus* (Lo Speciale) című műve viszont magyar vonatkozású, hiszen első ízben 1768-ban Eszterháza adták elő.

Különösen gazdag a drogokkal kapcsolatos szépirodalom, amely az *Odüsszeiától* Coleridge-en, de Quincey-n és Baudleaire-en, Csáth Géza át a beat-írókig, Kerouacig és Ginsbergig ível. Aki a gyógyszerészet és a szépirodalom kapcsolatára kíváncsi, annak melegen ajánlom Wolf-Dieter Müller-Jahncke professzor könyvét (*Giftmischer, Exzentriker, Biedermänner. Das Bild des Apothekers in Prosa und Lyrik. Von der Frühen Neuzeit bis zur Gegenwart. Eschborn, Govi-Verlag, 2009.*)

A gyógyszerész alakja természetesen a magyar irodalomban is gyakran megjelent, különösen a 20. századtól. Szép Ernő *Patika* című drámáját nemrég a kaposvári Csiky Gergely színház játszotta nagy sikerrel, ám a gyógyszerész alakja Kosztolányinál (*Aranysárkány, Alakok*), Németh Lászlónál (*Égető Eszter*), vagy Putnoky Istvánnál is fontos szerepet játszik. – utóbbiról később még esik szó.

A világirodalom gyógyszerész-költői és írói szinte vég nélkül sorolhatók a reneszánsz szatíráirótól, Antonio Grazzini-tól, John Keatsen, Theodor Fontanéig és Georg Trakl-ig. Az első gyógyszerész-írók azonban még a 12. században éltek. Közülük a legjelentősebb Faríd ad-Dín ibn Attár perzsa költő, a szúfi költészet legnagyobb alakja, illetve a polhisztor, orvosi-gyógyszerészeti szerzőként, himnusz-költőként, színműíróként, látnokként és zeneszerzőként egyaránt jelentős Hildegardis von Bingen (1098-1179) volt.

Mi azonban ezúttal elsősorban a magyar gyógyszerész írókra és költőkre vagyunk kíváncsiak. A magyar irodalom jelentős alkotói közül a nem gyógyszerész, hanem teológus *Melius Juhász Pétert* (1532-1572) érdemes megemlítenünk, aki *Herbárium*-ával a magyar nyelvű gyógynövénytan irodalom megalapozójának tartható.

Egyértelműen gyógyszerész volt azonban a kiváló szegedi író, *Tömörkény (Steingassner) István* (1866-1917), aki 1882-1886 közt patikussegédként kereste kenyerét.

Kevesen tudják, hogy az egyébként orvos *Lénárd Sándor* (1910-1972) Brazíliába vándorlása után egy darabig – mivel orvosi diplomáját nem honosították - hivatalosan csak gyógyszerészként tevékenykedhetett.

Kósa László és Szmodits László hívta föl figyelmünket arra, hogy a neves gyógyszerészcsaládból származó, vegyész végzettségű *Örkény István* (1912-1979) 1956 után „büntetésből” az EGIS gyógyszergyárban kapott munkát (a gyár néhány kiadványát ő írta és szerkesztette).

Véleményem szerint jelentős gyógyszerész-íróink közé tartozik *Putnoky István* (Bp., 1904 - Bp., 1971) is, akinek ugyan csupán egyetlen szépirodalmi munkája jelent meg, a *Gyógyszertár az Isten szeméhez* (Bp., 1942, Bp., 2002), ám ez a könyv, irodalmi erényein túl a korabeli hazai – és erdélyi - gyógyszerészet hétköznapijainak is elsőrendű dokumentuma. Putnoky egyébként termékeny szakíróként és tankönyvíróként is kimagaslót alkotott: a magyar gyógyszerészképzés meghatározó alakját tisztelhetjük benne.

Számos gyógyszerész-írónk és költőnk azonban az említetteknel kevésbé ismert. Úgy gondoltam, érdemes felsorolni, s röviden méltatni őket:

Barta Sándor (Nagyvárad, 1890 - Auschwitz, 1944) Kolozsvárt szerzett oklevelet, majd előbb Gelencén, utóbb Kovásznán volt gyógyszerész. *Műkedvelők színháza* cím alatt (Kovászna, 1928) kötetben is megjelentek falusi tárgyú jelenetei. *Új Judea* című regényében pedig (Kolozsvár, 1938) egy utópikus zsidó állam képét rajzolta meg.

Dudás Kálmán (1912–1983) Harmincöt éves koráig a Vajdaságban élt, ekkor megjelent munkái: *Déli szél* (1939), *Egy marék föld* (1944). 1947-ben költözött Magyarországra. Itt két kötete jelent meg: 1961-ben a gyűjteményes *Szederrillat*, s tíz év múlva a *Sugaras evezőkkel*. Halk szavú „nyugatos” költő volt, műfordítóként is jelentős.

Genszky Géza (Máramarossziget, 1894.május 22. – 1963.október 12.) Erdélyi gyógyszerész, fotográfus és író, *Vox humana* (1937) és *Repül a pille* (é.n.) című novellásköteteit ismerem.

Incze László (Pécs, 1935.november 10. -) Somogyi gyógyszerész-költő, versei helyi lapokban jelentek meg.

Sill András (Szolnok, 1906 - ?) Tanulmányait Budapesten és Bécsben végezte 1932-ben. A budapesti egyetemen Tuzson professzor munkatársa volt. Versei a Nyugatban, Újságban, Pesti Naplóban jelentek meg. Önálló verseskötete: *Hullámjáték* (1931).

Stadler Aurél (Palics, 1894 - Palics, 1973) Vajdasági gyógyszerész-író. Főbb művei: *Csak egy csodám maradt.* (Sopron, é.n.), *Lira és film. Isten. Magány. Ember. Utca.* (Szabadka, 1934.), *Az élet két arca.* (Uo., 1935.), *Hegyek, vizek, emberek.* (Uo., 1937.), *Aforizmák.* (Uo., 1938.), *Család dicsérete.* (Uo., 1938.), *Isten.* (Sopron, 1942.), *Csend, béke, fény!* (Szabadka, 1942.), *Isten* (Sopron, 1942.), *Eszmény és erkölcs.* Aforizmák. (Szabadka, 1943.) *Tiszta szó.* (Uo., 1943.), *Halk tájak lelke.* (Uo., 1944.). *Az alázat könyve.* (Uo., 1944.).

Székely Éva (Bp., 1927. április 13. -) Író, gyógyszerész, úszó olimpiai bajnok, a Nemzet Sportolója, Gyarmati Andrea édesanyja. Könyvei: *Sírni csak a győztesnek szabad!* (1981) *Jöttem, láttam... Vesztettem?* (1986), *Megúsztam* (1989)

Székely Jenő (Békéscsaba, 1889. febr. 9. – Bp., 1965. máj. 14.) Gyógyszerész, író. 1917-ben szerezte meg gyógyszerészi oklevelét Bp.-en. 1919-ben a *Gyógyszertári Munkások* c. lap szerkesztője, 1920-ban eltanácsolták a pályáról. Regényeket, novellákat írt, különböző szerkesztőségeknek dolgozott. 1945 őszétől fővárosi gyógyszerertári ellenőr, 1946–1965-ben *A Gyógyszerész* c. folyóirat főszerkesztője. Fontosabb művei: *Hazugkirály* (regény, Bp., 1921); *Porcelángyár* (színmű, Bp., 1925); *Az öngyilkos élet* (dráma, Bp., 1926.); *A Cseh-család* (Kolozsvár, 1928) – *Irod.*: Örkény J.: *Sz. J. 60 éves* (*A Gyógyszerész*, 1949, 3. sz.); Bayer J.: *Sz. J. 1889–1965* (*Acta Pharm. Hung.*, 1965, 5. sz.); Végh A.: *Sz. J.* (*Gyógyszerészet*, 1965, 6. sz.).

A magyar gyógyszerész-írók, költők névsora nyilván még bővíthető, hiszen a gyógyszerészet-történetben jeleskedő kiváló gyógyszerészeinket nem is említettem írásomban. Ezúttal azonban csak ennyire tellett. Minden kiegészítésért hálás lennék olvasóimnak.

dr. Magyar László András